

III.

DIVERSORUM AD S. BERNARDUM ET ALIOS.

Quæ numeribus notis 470, 473, 474, 475, 477. prænotantur, nunc primum eduntur in opera S. Bernardi. (Edit.)

EPISTOLA CDLXX.

ALFONSI REGIS AD S. BERNARDUM.

[MANRIQUE, *Cisterciensium seu verius ecclesiasticorum Annalium* tom. I-IV, Lugduni 1642, fol. t. II, p. 71.]

ALFONSUS, Dei gratia Portugallensium rex, venerabili patri BERNARDO, abbati Claræ-Vallensium.

Noveritis quod per Dei misericordiam acquisivimus Sanctarenam, quæ erat civitas munitissima et jugum super capita nostra; et credimus per bonas orationes vestras, quia nos vobis primum commendavimus, et promisimus quod faceremus vobis monasterium vestri ordinis; quod parati sumus, ut faciamus sumptibus nostris. Vos mittite ad nos monachos, et nos quod diximus, complemus. Reliqua quomodo acciderunt, quæque evenerunt, dicet vobis familiaris noster, quem mittimus: ipsum credite; et nos, reginam uxorem nostram, et unicum filium, quem nuper habeo, Henricum, Deo commendate.

EPISTOLA CDLXXI.

SUGERII ABBATIS S. DIONYSII AD S. BERNARDUM (1130). *Gratias agit de consolatione sibi in extremis agenti data, sequæ ipsius commendat orationibus.*

(DOM MARTENE, *Thesaurus Anecd.*, tom. I, col. 424, ex ms. Coislinianæ bibliothecæ.)

Amantissimo domino et patri venerabili, Dei gratia Claræ-Vallis abbati BERNARDO, SUGERIUS adhuc B. Dionysii humilis minister salutem et sinceræ dilectionis affectum.

Visitasti nos litteris vestris, visitet vos Oriens ex alto. Munuscula vestra, imo munera maxima, mappulam pretiosam, panem benedictionis vestræ, litteras consolationis, in quibus continentur verba bona, verba sancta, melle et lacte redundantia, mihi misero peccatori delegastis, et in extremis posito consolationem maximam præbuitis. Si enim angelicam faciem vestram vel semel ante decessum meum videre potuissem, ab hoc miserrimo sæculo securius exirem. Sciat autem pro certo, quia si mille anni, aut ultra, vivere meruissem, nisi in beneplacito Dei remanere non curarem. Nec enim ex operibus justitiæ, sed in sola Dei misericordia confidens, quam semper in se sperantibus exhibet, ad eum redire tota cordis intentione desidero; unde et animam meam in sanctas manus vestras devote commendo, et ut vestris et sanctarum congregationum vestrarum orationibus, divinam propitiationem animæ meæ concilietis, genibus vestræ sanctitatis provolutus efflagito.

(1130) Hanc epistolam scripsit Sugerius morti proximus, accepta sancti Bernardi epistola 266, qua sanctus abbas eum animat, ut mortem intrepidus excipiat his verbis: *Homo Dei, ne trepides exuere*

EPISTOLA CDXXXII.

EVERVINI STEINFELDENSIS PRÆPOSITI AD S. BERNARDUM
De hæreticis sui temporis.

(Ex tomo IV operum S. Bernardi, antea sermone 65 in Cantica canticorum præposita.)

Reverendo domino suo et Patri BERNARDO Claræ-Vallensium abbati, EVERVINUS Steinfeldensis minister humilis, in Domino confortari, et confortare Ecclesiam Christi.

377 1. Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa, qui nobis memoriam abundantis suavitate Dei eructare in omnibus dictis et scriptis vestris soletis, maxime in Cantico amoris Sponsi et sponsæ, hoc est Christi et Ecclesiæ, ita ut eidem Sponso dicere veraciter possimus: *Servasti bonum vinum usque adhuc* (Joan. II, 10). Hujus vini tam pretiosi pincernam te nobis ipse constituit: non cesses propinare; non hæsites, hydrias non poteris evacuare. Nec te excuset, pater sancte, debilitas tua: cum plus operetur pietas in officio, quam corporalis ædificationis exercitatio. Nec dicas te occupatum: nescimus aliquid huic tam necessario operi communi præponendum. De hydria quantum, sanctissime pater, habes nobis modo propinare! De prima propinatum est satis, et reddidit eos sapientes et fortes contra doctrinam et impetum Scribarum et Phariseorum: secunda, contra argumenta et tormenta Gentilium: tertia, contra subtiles deceptiones hæreticorum: quarta, contra falsos Christianos: quinta, contra hæreticos circa finem sæculi venturos, de quibus per Apostolum manifeste Spiritus dicit: *In novissimis temporibus discedent quidam a fide, intendentes spiritibus erroris et doctrinis demoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, prohibentium nubere, abstinere a cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione* (I Tim. IV, 1-3). De sexta inebriantur, fideles confortando contra illum qui in hac nimirum discessionem a fide revelabitur, scilicet ille peccati filius, homo perditionis, qui adversatur et extollitur super omne quod dicitur aut quod colitur Deus; cujus est adventus secundum operationem Satanæ in omni virtute, et signis, et prodigiis mendacibus, et in omni seductione iniquitatis (II Thess. II, 3-10). Post hanc septima non erit necessaria, quando filii hominum inebriantur ab ubertate domus Dei et torrente voluptatis ejus. O bone pater, satis interim propinasti de quarta hydria *hominem illum qui de terra est.... Quid tibi et terrenis exuviis, qui ad cælum iturus, stolæ gloria mox indui habes?*

omnibus nobis ad correctionem, ad ædificationem, ad consummationem, incipientibus, proficientibus atque perfectis; usque in finem sæculi profuturus contra teporem ac pravitatem, quæ est in falsis fratribus. Jam tempus est ut de quinta haurias, et in medium proferas contra novos hæreticos, qui circumquaque jam fere per omnes Ecclesias ebulliunt de puteo abyssi, quasi jam princeps illorum incipiat dissolvi, et instet dies Domini. Et in epithalamio amoris Christi et Ecclesiæ locus, qui a te, pater, sicut tu ipse mihi retulisti, jam est tractandus, videlicet: *Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoluntur vineas* (Cantic. II, 15), huic mysterio congruit, et te ac quintam hydriam perduxit. Rogamus igitur, pater, ut omnes partes hæresis illorum, quæ ad tuam notitiam pervenerunt, distinguas, et contra positus rationibus et auctoritatibus nostræ fidei, illas destruas.

2. Nuper apud nos juxta Coloniam quidam hæretici detecti sunt, quorum quidam cum satisfactione ad Ecclesiam redierunt. Duo ex eis, scilicet qui dicebatur episcopus eorum cum socio suo, nobis resisterunt in conventu clericorum et laicorum, præsentem ipso domino archiepiscopo cum magnis viris nobilibus, hæresim suam defendentes ex verbis Christi et Apostoli. Sed, cum vidissent se non posse procedere, petierunt ut eis statueretur dies, in quo adducerent de suis viros fidei suæ peritos; promittentes se velle Ecclesiæ sociari, si magistros suos viderent in responsione deficere: alioquin se velle potius mori, quam ab hac sententia deflecti. Quo audito, cum per triduum essent admoniti, et resipiscere nolissent, rapti sunt a populis nimio zelo permotis, nobis tamen invitis, et in ignem positi, atque cremati; et, quod magis mirabile est, ipsi tormentum ignis non solum cum patientia, sed et cum lætitia introierunt et sustinuerunt. Hic, sancte pater, vellem, si præsens essem, habere responsionem tuam, unde istis diaboli membris tanta fortitudo in sua hæresi, quanta vix etiam invenitur in valde religiosis in fide Christi.

3. Hæc est hæresis illorum. Dicunt apud se tantum Ecclesiam esse, eo quod ipsi soli vestigiis Christi inhæreant; et apostolicæ vitæ veri sectatores permaneant, ea quæ mundi sunt non quærentes, non domum, nec agros, nec aliquid peculium possidentes: sicut Christus non possedit, nec discipulis suis possidenda concessit. Vos autem, dicunt nobis, domum domui, et agrum agro copulatis, et quæ mundi sunt hujus quæritis: ita etiam ut qui in vobis perfectissimi habentur, sicut monachi vel regulares canonici, quamvis hæc non ut propria, sed possident ut communia, possident tamen hæc omnia. De se dicunt: Nos pauperes Christi, instabiles, de civitate in civitatem fugientes, sicut oves in medio luporum cum apostolis et martyribus persecutionem patimur: cum tamen sanctam et arctissimam vitam ducamus in jejuniis et abstinentiis, in orationibus et laboribus die ac nocte persistentes, et tantum necessaria ex eis

vitæ quærentes. Nos hoc sustinemus, quia de mundo non sumus: vos autem mundi amatores, cum mundo pacem habetis, quia de mundo estis. Pseudoapostoli adulterantes verbum Christi, quæ sua sunt quæsierunt, vos et patres vestros exorbitare fecerunt: nos et patres nostri generati apostoli, in gratia Christi permansimus, et in finem sæculi permanebimus. Ad distinguendum nos et vos, Christus dixit: *A fructibus eorum cognoscetis eos* (Matth. VII, 16). Fructus nostri sunt vestigia Christi. In cibis suis vetant omne genus lactis, et quod inde conficitur, et quidquid ex coitu procreatur. Hoc de conversatione sua nobis opponunt. In sacramentis suis velo se tegunt: tamen nobis aperte confessi sunt, quod in mensa sua quotidie cum manducant, ad formam Christi et apostolorum, cibum suum et potum in corpus Christi et sanguinem per Domini-cam orationem consecrant, ut inde se membra et corpus Christi nutriant. Nos vero dicunt in sacramentis non tenere veritatem, sed quamdam umbram et hominum traditionem. Confessi sunt etiam manifeste se præter aquam, in ignem et spiritum baptizare, et baptizatos esse: adducentes illud testimonium Joannis Baptistæ baptizantis in aqua, et dicentis de Christo: *Ille vos baptizabit in Spiritu sancto et igne* (Matth. III, 11); et in alio loco: *Ego baptizo in aqua, major autem vestrum stetit, quem vos nescitis* (Joan. I, 26), quasi alio baptismo præter aquam vos baptizaturus. Et talem baptismum per impositionem manuum debere fieri conati sunt ostendere testimonio Lucæ, qui in Actibus Apostolorum describens baptismum Pauli, quem ab Anania suscepit ad præceptum Christi, nullam mentionem fecit de aqua, sed tantum de manus impositione: et quidquid invenitur tam in Actibus Apostolorum, quam in Epistolis Pauli, de manus impositione, ad hunc baptismum volunt pertinere. Et quemlibet sic inter eos baptizatum dicunt electum, et habere potestatem alios qui digni fuerint baptizandi, et in mensa sua corpus Christi et sanguinem consecrandi. Prius enim per manus impositionem de numero eorum, quos auditores vocant, recipiunt eum inter credentes: et sic licebit eum interesse orationibus eorum, usquedum satis probatum eum faciant electum. De baptismo nostro non curant. Nuptias damnant, sed causam ab eis investigare non potui; vel quia eam fateri non audebant, vel potius quia eam ignorabant.

4. Sunt item alii hæretici quidam in terra nostra, omnino ab istis discordantes, per quorum mutuan discordiam et contentionem utrique nobis sunt detecti. Isti negant in altari fieri corpus Christi, eo quod omnes sacerdotes Ecclesiæ non sunt consecrati. Apostolica enim dignitas, dicunt, corrupta est, implicans se negotiis sæcularibus; et in cathedra Petri non militans Deo, sicut Petrus, potestate consecrandi, quæ data fuit Petro, se privavit: et quod ipsa non habet, archiepiscopi, qui in Ecclesia sæculariter vivunt, ab ea non accipiunt ut alios

consecrare possint, advertentes illud de verbis Christi : *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisei; quæ vobis dicunt facite* (Matth. xxviii, 2, 3): quasi istis talibus concessa sit potestas tantum dicendi et præcipiendi, et nihil amplius. Et ita evacuant sacerdotium Ecclesiæ, et damnant sacramenta, præter Baptismum solum, et hunc in adultis, quos dicunt baptizari per Christum, quinque sit minister Sacramentorum. De Baptismo parvulorum fidem habent, præter illud de Evangelio : *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit* (Marc. xvi, 16). Omne conjugium vocant fornicationem, præter quod contrahitur inter utrosque virgines, masculum et feminam, astruentes hæc de verbis Domini, quibus respondit Phariseis : *Quod Deus conjunxit, homo non separet*; quasi Deus tales jungat, tanquam ad similitudinem primorum hominum : et quod eisdem ei opponentibus de libello respondit repudii : *Ab initio non fuit sic*; et item quod ibidem sequitur : *Qui dimissam duxerit, mæchatur* (Matth. xix, 6-9; et illud de Apostolo : *Honorabile connubium sit omnibus, et thorus immaculatus* (Hebr. xiii, 4).

5. In suffragiis sanctorum non confidunt; jejunia cæterasque afflictiones, quæ fiunt pro peccatis, astrunt justis non esse necessaria, nec etiam peccatoribus; quia in quacunque die ingemuerit peccator, omnia peccata remittuntur ei : cæterasque observantias in Ecclesia, quas Christus et apostoli ab ipso discedentes non condiderunt, vocant superstitiones. Purgatorium ignem post mortem non concedunt; sed animas statim, quando egrediuntur, de corpore in æternam vel requiem, vel pœnam transire, propter illa Salomonis : *Lignum in quacunque parte ceciderit, sive ad austrum, sive ad aquilonem, ibi manebit* (Eccl. xi, 3). Et sic fidelium orationes vel oblationes pro defunctis annihilant.

6. Contra hæc tam multiformia mala rogamus, sancte pater, ut evigilet sollicitudo vestra, et contra feras arundinis stilum dirigatis. Nec nobis respondeatis, quod turris illa David, ad quam confugimus, satis sit ædificata cum propugnaculis, quod mille clypei pendent ex illa, omnis armatura fortium. Sed volumus, pater, ut hæc armatura propter nos simpliciores et tardiores, vestro studio in unum collecta, contra hæc tot monstra ad inveniendum fiat paratior, et in resistendo efficacior. Noveritis etiam, domine, quod redeuntes ad Ecclesiam nobis dixerunt, illos habere maximam multitudinem fere ubique terrarum sparsam, et habere eos plures ex nostris clericis et monachis. Illi vero qui combusti sunt, dixerunt nobis in defensione sua, hanc hæresim usque ad hæc tempora occultatam fuisse a temporibus martyrum, et permanisse in Græcia, et quibusdam aliis terris. Et hi sunt illi hæretici, qui se dicunt apostolos, et suum papam habent. Alii papam nostrum annihilant, nec tamen alium præter eum habere fatentur. Isti apostolici Satanæ habent inter se feminas (ut dicunt) continentes, viduas, vir-

gines, uxores suas, quasdam inter electas, quasdam inter credentes; quasi ad formam apostolorum, quibus concessa fuit potestas circumducendi mulieres. Vale in Domino.

EPISTOLA CDLXXIII.

HENRICI REMENSIS AD BERNARDUM.

[MANRIQUE. *Annal. Cisterc.*, t. II, p. 135]

377¹ Patri suo filius suus HENRICUS, quidquid filius patri.

Non est insolentia, sed confidentia, quod vobis scribo, benignissime Pater. Scio quia non est meum loqui, sicut vulneratus N. et dormiens in sepulcris, sed zelus, fateor, urit animam meam pro paupere isto episcopo, qui, quia justitiam coluit, voluit æquitatem, plaga inimici percussus est, castigatione crudeli. Quia voluit sedere in sede sua, et episcopo episcopalia resignare, hoc est maximum et primum peccatum, En sanguis iste de manu ejus exquiritur. Si quid ergo ego possum in oculis Patris, imo quia multum possum, facite negotium ejus, sicut illi noveritis expedire. De cætero lætus et incolumis sum, et exspecto videre faciem vestram, sicut faciem Dei. Prope est enim dies desponsationis meæ, quo feriam pactum Domino cum Deo per manum vestram, et sub custodia vestra, ut serviam ei die ac nocte, et omnibus diebus vitæ meæ, amantissime Pater.

EPISTOLA CDLXXIV.

JOANNIS ALETANI EPISCOPI AD S. BERNARDUM.

[MANRIQUE, *ubi supra*, 135.]

Patri suo et Patri omnium honorum, Bernardo Claræ-Vallensi abbati, frater Joannes Aletensis episcopus, et hic honestari in laboribus suis, et illic honorari cum angelis.

Utinam viderem vos, non scriberem vobis, et dolorem meum liniret, et leniret vestræ suavitatis aspectus. Contristatus sum enim in execratione mea, quamvis juxta Sapientem, ipsa tribulatio sit mihi pro solatio, non conscientia, sit pro flagello. Scio enim, quia feliciter sunt miseri, quos constat non meruisse quæ perferunt. Propterea ex me quæ circa me sunt, scribo vobis, breviter tamen, ne quos mundo debetis oculos, detineam pagina longiori. Post datam in me sententiam juxta vestrum consilium, perrexi ad dominum meum, quem constituit Dominus, dominum domus suæ et principem omnis possessionis suæ. Ad quem ingressus plus iuveni iudicis, quam patris, minus misericordiæ quam censuræ. Prævenere enim me homines monasterii majoris, et majores facti sunt me, facientes voci suæ vocem virtutis. Dixerunt me subterfugisse episcoporum audientiam, in quorum manibus ipse me posuerat audiendum. Non solum autem hæc, sed quæcunque undecunque colligere potuerunt proposuerunt adversum me, et cum multa pace auditi sunt. Cumque paratus essem repellere, vel refellere, quæ dicebantur, noluit me audire universitatis iudex, non illi imputetur. Sed et super dolorem vulnerum meorum addidit, remittens me ad illos, ad

quos ante me miserat, quos ex parte suspectos habebam, et adhuc manus ejus extenta, quia suspensus accessi ad illum, et suspensus ab illo recessi.

Et quamvis nihil horum conscius sum, quæ illi malitiose composuerunt adversum me : porro tamen iudicium patienter [exspecto], etsi non libenter. Scio enim me meruisse graviora quam patior, tanquam servus male operans et dignus omni indignatione. Verumtamen duram provinciam nactus sum hominimini census, et census minoris illi aggredi, et cum illis ingredi causam, qui confidunt in virtute sua et in multitudine divitiarum suarum gloriantur. Hinc est, quod inter vestros Claræ-Vallenses positus exspecto consilium vestrum, tanquam consilium Dei : quia nemo poterit eripere pauperem episcopum de manu fortiorum ejus, nisi vestra manus tota obviaverit infestantibus et diripientibus eum. Domine pater, paratus sum, et non sum turbatus, ut custodiam mandata tua, et utinam voluntas tua (si Domini voluntas est) cum mea voluntate non discordet, beneplacitum vestræ dignationis, si dignum iudicatis, renuntiate puero vestro, quia non est consilium et auxilium nisi ad vos et ex vobis, amantissime Pater.

EPISTOLA CDLXXV.

M. GRACOVIENTIS EPISCOPI AD S. BERNARDUM.

Illum ad conversionem Ruthenorum invitat.(S. Bernardus Pez. *Thesaurus Anecd.*, tom. V, part. I, col. 360, ex codice Windbergensi.)

377² B. Dei gratia Claræ-Vallensi abbati, viro venerabili et reverendo, omni præconio digno et merito sanctitatis insigni, M. ejusdem gratia Cracoviensis episcopus, et comes... Petrus, quod facit, facere fructus.

Grates Deo nostro referimus, grates siquidem infinitas, qui vos talem, o abbatum decus et gloria, nostro suscitavit sæculo, quem sollicitudo omnium Ecclesiarum, quemadmodum vas electionis, nunquam et nusquam prætereat, quem infirmitas aliorum cogat pariter infirmari; cujus meritis Deus orbi bonum omne largitur immerito, cujus prece districtus arbiter mitigatus sententiam revocat, ac, ne statim feriat peccatores, iram suspendit, ut parcat.

Dilectus filius vester magister A. nos ex parte vestra consuluit, si quis posset et impios Ruthenorum ritus atque observantias extirpare. Posset quidem, domine, posset, sed solus ille homo posset, in quo potens gratia esset. Confidimus autem in Domino Jesu quod si abbas Claræ-Vallensis hic esset, hoc bonum facere posset. Gens autem illa Ruthenicæ multitudine innumerabili ceu sideribus adæquata, orthodoxæ fidei regulam ac veræ religionis instituta non servat, non attendens quoniam extra Catholicam Ecclesiam veri sacrificii locus non est. Nec solum in sacrificio Domini corporis, sed in conjugis repudiandis et rebaptizantibus atque aliis Ecclesiæ sacramentis turpiter claudicare cognoscitur. Ita erroribus variis, imo vero (1131) hic Thomas, prius abbas Mauriniacensis, abdicato sponte regimine, ad Sanctum Martinum de Campis secesserat. Cum vero Albericus episcopus

PATROL. CLXXXII.

hæretica pravitate a primordio suæ conversionis imbuta, Christum solo quidem nomine confitetur, factis autem penitus abnegat. Neque enim vel Latine, vel Græcæ vult esse conformis Ecclesiæ, sed seorsum ubi utraque divisa neutri gens præfata sacramentorum participatione communicat. Hoc autem, domine, totum penetrabilior omni gladio ancipiti vestra prædicatio amputaret, si, ut eam visitaretis, vobis Spiritus sanctus inspiraret. Nec modo in Ruthenia, quæ quasi est alter vobis, verumetiam in Polonia et Bohemia, vel communi appellatione Slavonia, quæ plures provincias continet, talem ac tantum fructum tamque Deo acceptabilem faceretis, ut ab ipso postmodum audiretis : *Euge serve bone et fidelis*. Aut certissime vobis omnes, aut fere omnes, ut speramus, in auditu auris obedirent.

Dignamini igitur, pie Pater, dignamini, qui cæteras illustratis, nostras etiam tenebras illustrare. Dignamini Slavos incompositus in via morum et vitæ rationibus informare. Dignamini gelidum axem vestri præsentia visitare, ut in adventu nostri abbatis frigus horridum Aquilonis, Austri gratia et Mulciberi flamine temperetur : ut inculca barbaries vestris moralitatibus excolatur : ut homines inhumani vestra eruditione mitescant, sub jugo Dominico mansuescant. Si enim gloria celeberrima et Treicus Orpheus et Thebanus Amphion celo inseruntur et astris, vatunque celebrantur ingenio, et post mortem carmine vivunt, quod uterque silvas et lapides, id est, silvestres et lapideos homines lyræ cantibus delinivit, legemque pati coegit, quanto magis nos speramus quod gentes efferas et immanes sacer abbas Christo conciliet, qui et præco est Evangelii, et lucerna in domo Domini, et divinæ voluntatis interpret et melior Orpheo, et superna clarus scientia, et cælesti prædictus intelligentia, et omnium fere charismatum munere insignitus et gratia.

Quanto autem animi quamque ardenti desiderio ego et comes Petrus, vir utique circa Dei cultum et Ecclesiam religionemque devotissimus, vestrum, pie Pater, præstolemur adventum, solus ille nobis est testis qui videt secreta cordis. Nec nos soli optamus abbatem Claræ-Vallensem. Simul in unum dives et pauper, nobiles et ignobiles, juvenes et virgines senes cum junioribus æque desiderant. Abbatem omnis ordo et ætas, abbatem omnis sexus atque omnis conditio, abbatem omnes Poloni omniumque vota suspirant.

EPISTOLA CDLXXVI.

THOMÆ (1131) QUONDAM ABBATIS MAURINIACENSIS AD S. BERNARDUM.

(Exstat in editione Operum S. Bernardi anno 1719 data, tom. I, in appendice ad epistolas. col. 576.)

377³ A. Domino dilectissimo et in Christi visceribus honorando BERNARDO DEI gratia Clararum

Ostiensis in Franciam, et Ymarus Tusculanensis in Angliam a Lucio papa legati Floriacum venissent et in pernicioso statu positam abbatiam agnovissent,

Vallium abbati, THOMAS suæ sanctitatis servus et filius salutem.

Vestri loci nomen vestræ et sub signis vestris militantium congruit actioni. Lucetis enim in medio nationis pravæ atque perversæ veluti magna luminaria, in mundo verbum vitæ continentes, et habitatis in convallibus quæ frumento illo abundant quod misit Deus in Jacob et cecidit in Israel. Hæc intuens, fiduciam concepisti scribendi celsitudini vestræ modicus homo et abjectus in domo Dei, de commotione mea, quam patior licet invitus, sanctitatis vestræ reopescens antidotum. Causa autem hæc est. Albericus, vir apostolicus, episcopus Ostiensis, cum sub Romanæ legationis officio Gallias circuiret et perambulare terram miracula faciendo de quorum multitudine et magnitudine reticemus, Macharium nepotem suum, læsæ opinionis hominem, corpore pingue, corde duplicem, ore bilinguem, de nova parvaque et paupere abbacia in antiquam, magnam, et divitem Sancti Benedicti abbatiam transposuit, inaudita hac conventionem interposita, ne Cluniacensis ordo inibi introuderetur, neve quisquam de fratribus illis ad aliquem locum Cluniaci subditum mitteretur. Cui hoc mortiferum simoniacæ hæreseos venenum non olet, profecto dono caret discretionis, et spiritualium narium fetidissimo abundat polypo. Quid enim hoc est nisi vendere religionem, justitiam, veritatem, et non ingredi per ostium? Putans igitur episcopus quod nil sibi posset obsistere, alterum nepotem suum Lancelinum omni conatu nititur Ecclesiæ Mauriniacensi subrogare; quod Macharius, dum loco præesset, non solum se facturum promiserat, sed etiam indubitanter adjuraverat. Nam progenies hæc de toxicato trunco sumens originem, squamis squamas adjungit, et Ecclesiæ culturam præoccupat, et sub umbra atque potestate viri supradicti alitur, ac invitis omnibus coalescit, pecunias et præbendas acquirendo condonatione gravium culparum et turpium redemptione personarum. Clamores adversariorum audiunt quam libentissime. At si præsulis Albini et martyris ossa Rufini discapsata rutilaverint, nox illico vertitur in diem, niger color albescit, Protheus ludit in pelago, protinus mutantur omnia; rident qui flebant, flent qui ridebant, et, ut vulgari proverbio dicitur, non evangelici, sed Sydonii piscatores aqua turbida retia mittunt, et licet multiplicia, auro et argento sua farciunt marsupia. Harum exactionum immanitas non ideo fit ut sancta Romana Ecclesia, quæ nunc populi sui seditione commovetur, auxilietur, sed ut generatio prava et perversa rapinis ecclesiarum sustentetur,

este chronographo Mauriniacensi, Ademaro abbate deposito, Macarium Alberici nepotem, tunc Mauriniacensem abbatem, ei substituunt, ut locum ad Cluniaci instituta, quæ ille in cella Longipontis professus erat, reformaret. Thomas, quem jam longioris otii tædebat, sperabat ea occasione ad Mauriniacensem abbatiam regredi. At spe sua frustatus, obsistente forte Alberico, suffectumque Macario Thevinum Argentolii priorem videns, impotentius in Albericum

ditetur, sublimetur ad superbiam, diffluat ad luxuriam, confirmetur ad nequitiam. Sed spuria vitulamina non dabunt altas radices, quia omnis plantatio quam non plantat Pater cælestis eradicabitur. Denique in hoc quoque negotio spe sua fructati sunt. Erat namque Lancelinus vir nequam et intractabilis, pelle rufus, facie fulmineus, mente sanguineus, nostri temporis Phalaris alter; ob idque jure meruit pati repulsam rei quam diu desideraverat, et ad quam tam turpiter quam patenter aspiraverat. De aliis quæ fama dispergit tacendum est. Nulli enim et omnibus credere, teste Seneca, vitium est. Episcopus tamen auctoritate confusus, vinci nesciens, ceptis vehementer insistit; et si me, qui diu loco præfueram, et nunc a monachis, clero, populo, militibus, proceribus expetebam, posset obruere, desiderata se credebat firmiter obtinere. Parisius igitur in palatio, in conventu venerabilium personarum, rege præsentem simul et curia, moderationis abrupto freno, in amicum absentem, qui sibi servierat, qui Macharium in abbatem sibi subrogari fecerat, multa jaculatus est et ira dictante plurima congestis quibus veritas non consentit. At cum per hæc pulmonem non sedaret, et eadem usque ad tedium quorundam quibus sanior et ideo clarior oculus inerat multiplicaret, cum se nihil proficere videret et pene deficere, priorem Sancti Martini de Campis, sub quo militabam, et in privato loco successeram, evocat, et auctoritate qua præcellit præcipit quatenus quid de me sentiat adjuratus coram cunctis edicat. Ille vero, sicut ex conducto machinatum erat (nam et die præterita legatam quem capitulum mittebat ad me ut quantocius Parisius venirem retraxit ab itinere), asserit sic corpore debilitatum ut vel hanc vel alteram obedientiam non possem implere. Hic stilum retrahit, et impono digitum ori meo. Scriptum est enim: *Principi populi tui non maledices. Et: Mihi vindictam, et ego retribuam. Et: Falsus testis non erit impunitus.* Quantum enim id devium sit a vero, propitia divinitate ipsa res indicat. Nam de infirmitate in qua me servum vestrum vestra sublimitas visitata est, sanus et membris omnibus incolomis convalui, excoctis humoribus quos ex infirmitate loci ubi plus minus quinquennio inhabitaveram, contraxeram. Mox episcopus verbum arripit, et cum austeritate et imperio monachos jubet diacedere, ac indiscussis electione et persona, aliam festinato personam præcipit eligere, de his et similibus his summo justoque judici rationem redditurus. Has propter res oculus interioris hominis mei, mi dulcissime Pater, conturbatus est,

et nepotes ejus, Macarium et Lancelinum, invehitur. Quæ autem in eos scribit, vel nimio animi rancore abreptus, vel vanis rumoribus deceptus falsissima esse constat ex prædicto chronographo Mauriniacensi. An et quid Bernardus huic epistolæ responderit, incertum. Sed ex citato chronographo discimus Thomam ad Columbense monasterium, unde primum assumptus fuerat, remigrasse, ubi paulo post obiit.

et albuginæ præoccupante pupinam, ad intuitum veri luminis tremulus palpat et deficit. Sciens igitur in Campis amplius me pacem habere non posse, titubo, fateor, utrum ad monasterium Mauriniacense redeam, ubi me juvenis dedi et in communi capitulo me fieri monachum devovi, an ad ecclesiam Columbensem, in qua quibusdam causis emergentibus monachi vestes indui et professionem feci, et cum mitterer ad abbatiam Mauriniacensem, me Columbas rediturum, si eam reliquisssem, spondi. Pluat ergo mihi Deus per vos cælestem rorem, et quod devote exopto et supplex expeto, vestræ consolationis mereat habere rescriptum. Valete.

EPISTOLA CDLXXXVII.

MATRONE CUJUSDAM AD SANCTUM BERNARDUM.

[AMADUZZI, *Anecdota litteraria ex mss. codicibus eruta*, tom. IV, p. 251. Romæ 1783, 8°. — Vide præfationem ad epistolam 456.]

Angustia, fateor, mihi sunt undique, quoniam quem diligit anima mea sermonibus excitare compellit amor, impatiens intellectus scaturit, dilatatur affectus, verum censura silentii reprimat, dum nota non exprimit lingua balbutiens, charta deficit, retunditur calamus, manus quoque ab antiquo non impigra retardatur. Evæ nempe maledictæ, non corpore, sed spiritu parturiens doloribus, premor magna sollicitudine Saræ, anxie Rebecca desiderio, æmulatione Rachelis, Liæ contemptu. Atque utinam mihi prudentia daretur Jahelis, importunitas Ruth, Ju lith audacia, placor Edisse, ut operirem pallio Sisaram, amicerer Booza, deciperem aggrediens Holofernem, in bonum hoc nil ultra simile illis attemptans, et adirem Assuerum in throno sedentem languentis animæ salubria petitura. O indicibile Magdalene gaudium, o solatium, o tripudium, quæ Jesu fructus virginie pedes deosculans, rigans lacrymis, capillis tergens, unguens unguento, antidotum reportavit salutis! Cum hæc servo, servo Jesu. Si data licentia, et honestate concedente, impenderem ab ubertate, jucunditates conciperem. Fierem, arbutror, præ magnitudine gaudi semiviva. Gaudeo quia scienti legem loquer, cui omnia prout sonant, sapiunt, et figuras, et ænigmata intelligit, et exponit. Quid nostra paternitatem vestram epistolari distendo angustia, cum ad vocem, dudum loquelæ grandis in me ignis amoris omni narratione major exarsit; ita ut fructeta vanitatis omnia exusta sint, et cum sponsa clamarem una voce: Filie Jerusalem, nuntiæ dilecto, quia amore languo. Quis mihi det, ut languentes et vos, et bibatis poculum quo potatis. Indulgete, Pater, indulgete; stulta facta sum, vos me coegistis. Caritas quæ est in Christo, urget me, plena quidem sum sermonibus, et uteri mei spiritus me coarctant. Quapropter verbis finem imponens dominationem vestram, quæ unica et singularis est mihi, flagito in Christo Jesu pro vulneribus interpel-

(1132) Epistola nova.

(1135) Haud dubie Bernardi, qui abbas fuit ad

lans eandem, quatenus ancillæ vestræ, ac, quæso, filie memoriam habeatis, quæ in signum incorruptæ fidei, non in munus per latorem præsentium enxenium offero, et præsentio, desiderans, et anhelans, antequam moriar, vestris conspectibus consolari.

EPISTOLA CDLXXXVIII (1132).

B. AD S. BERNARDUM (1133).

De indiscipinato monacho agit.

Dilectissimo Patri BERNARDO, Dei gratia Claræ-Vallensis abbati, frater B. sicut ablatatus super matrem suam, terram fluentem lac et mel.

1. Injurias meas decreveram operire silentio, nisi quia dignum duxi, veritate mendacium prævenire. Quoties, et quam proterve frater R. intus et extra monasterium mecum contenderit, quot et quanta scandala sciens et prudens coram pusillo grege posuerit, quam erecta cervice, et extento collo regulari disciplina et consuetudinibus se opposuerit, testis est ille qui laborem et dolorem considerat; testis est tota congregatio fratrum, in quorum auribus et oculis effusa est contentio ejus; testis est et sua ipsius conscientia, etiamsi aliud lingua loquatur. Gratias ago Deo meo, quoniam, quantum ad injuriam meam pertinet, si aliqua fuit, ab ipso fuit patientia mea. Audivi multa verba quæ non licet monacho loqui; et factus sum sicut homo non audiens, et non habens in ore suo redargutiones. Rogabam hominem multis precibus et secreto, et publice, et solus, et cum aliis; ut parceret et sibi, et nobis: ut conscientia suæ misereretur, pariter et famæ nostræ in terra aliena, ne tam nova plantatio aliquo turbine commoveretur. Arguebam, obsecrabam, increpabam, miscens terroribus blandimenta, ne poneret nos subsannationem, et derisum his qui in circuitu nostro sunt. Vulneribus semivivi nostri vinum pariter infudi et oleum; sed insanabilis fuit dolor.

2. Cum jam pene omnia correptionis argumenta consumpta essent, nec vulnus veniret ad cicatricem, timui ne scabies et putredo unius membri reliquas partes corporis occuparet. Sed quia verebar opera mea, diu supersedi, metuens ne ille, qui in angelum lucis transfiguraverat se, ad injuriarum ultionem mearum, sub zelo justitiæ et amore Ordinis me provocaret. Invocato ergo in auxilium Domino, ne me pateretur declinare ad dexteram vel ad sinistram, homini superbo et contumaci indixi, ne psalmum vel antiphonam imponeret, donec emendasset illud quod adversus filios matris suæ ponebat scandalum. In omnibus his non est aversus furor ejus, sed manus ejus extenta. Nam qui prius volebat cantare rogatus, prohibitus cantabat: antiphonas imposuit, et locutus est mutus, et admiratæ sunt turbæ. In crastino suspendi hominem a mensa. Cumque ascendisset ex adverso, et oppositus mihi in altera

Sanctum-Anastasium prope Romam, de qua in fine epistolæ. Ejusdem sunt epistola 343 et 344.

parte capituli facie ad faciem plurima intorsisset verba præcipationis, respondi breviter : Si quis vult contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, nec Ecclesia Dei. Et sic evasi manus ejus. Indignatus graviter (quoniam et me novitium, et se inveteratum in Ordine prædicabat) de claustro exsilivit ; et egressus portam monasterii, recessit solus : quippe quem non amor propagandi Ordinis, sed, sicut ipse impudenter abbati confessus est, ad contemplationem sui Roma pertraxerant. Videat Deus, et judicet : quoniam, quantum in ipso fuit, fetere fecit Ordinem nostrum, coram abbate, et coram servis ejus.

EPISTOLA CDLXXIX.

HUGONIS METELLI AD S. BERNARDUM.

In qua ejus laudes fuse prosequitur.

Reverendo et in Christo benedicto patri BERNARDO abbati Claræ-Vallis, clarissimæ lampadi, HUGO METELLUS, quondam nugigerulus, nunc crucis Christi bajulus, introire in sanctuarium sacræ Scripturæ, et fragmenta illius ne pereant colligere, et a frigido lapide interiorum excutere.

1. Oleum effusum nomen tuum, fragrans more contritorum aromatum. Fama nominis clarissimi tui longe lateque diffusa, usque ad fines terræ pertransiit, suavissimoque suo odore mare et aridam recreavit, plurimosque ad locum unde spirat pertraxit, quia tracti per odorem, ex ipso aromate gustaverunt saluiferum saporem ; 379 et quos sapor stygius infecerat, imo fetor Acherontis defecerat, et dehominaverat, gustu nectareo reformati sunt. Oleum effusum vita tua. Vita tua clarissima lampas est, quæ lucendo ardet, et ardendo lucet. Ardet sibi, lucet alteri. Vita tua lampas est, quæ non tantum vicinat, sed etiam illuminat remota. Conversatio enim tua sparso lumine rutilans, non inclusa ; sed exclusa ; non confusa, sed modeste effusa, exemplo bono tenebræ illuminat, lucem ministrat, montes humiliat, irradiat, valles implet et illustrat. Tu es etiam carbo ardens, qui carbones extinctos accendis de vicino bonæ conversationis tuæ sufflatorio. Totus enim vitæ tuæ cursus exemplo bene vivendi plurimos informat, deformia reformat, exintegrata redintegrat, exerustata consolidat, et non in tenebris, sed in conspectu solis, odorem suavitatis dans, aromatizat.

2. Oleum effusum verbum tuum. Talentum tibi creditum, talentum, inquam, loquendi et persuadendi, non includis, sed mensura excludis. Verba tua igne charitatis vaporantur, et nectare mansuetudinis dulcorantur. Lingua tua calamus est scribæ velociter scribentis. Lingua tua, lingua venefici sapienter incantantis. Lingua nova, nova, inquam, lingua loqueris, dum mysteria sacra insonas, dum laudes Conditoris personas. Sub lingua tua nova et vetera, corpus et umbra. Sub lingua tua gratia et lex, non legis examinata fæx. Sub lingua tua lac et mel, non dolus, non fel. Lingua favus est distillans

mel. Non aerem incassum verberas, non inutilia tractas. Non digito loqueris, non pede strepis : omnia cum mansuetudine componis. In speculo enim tuo lupus accubat cum agno, pardus cum hædo, et puer parvulus minat eos. Oleum effusum verbum tuum. Lex clementiæ in verbo tuo est. Dum prædicas misericordiam, lapis indulgentiam, desolatis solatium, desperatis spem et consilium, effundis oleum. Dum agonistas in palestra Dei desudantes, nimioque labori succumbentes, eloquio mellito recreas, fonte lacteo potas, sermone dulci ungis, oleum fundis. Verbum tuum stillicidium est, in quo lætatur germinans. Torrens inebrians est, germina multiplicans. Dum examine discretionis honestum ab inhonesto, utile ab inutili segregas, oleum in torculari ab amurca eliquas, paleam in ventilabro a grano separas. Dum spiritualem sensum in littera scrutaris, oleum prelo rationis a theca, qua latebat, elicis. Oleum aqua mixtum spereminet : et spiritualis sensus, quem inquis, literalis supereminet. Oleum vino mixtum superiorem petit locum ; et misericordia, quam prædicas, superexaltat iudicium, etc.

3. Dum lego scripta tua, ipsa voce sua mihi loquuntur, ipsa salutaria monita prosequuntur : sed non mihi obsecundant, non me satiant. Ipse loquaris, ipse osculo oris tui me osculeris. Revelata facie te volo videre, non per speculum in ænigmate. Ipse me osculeris, non ore tuo, jungendo labia labiis, quia indignus sum, sed osculo ; non osculo scriptorum tuorum, non prædicantium de te bonum : sed osculo oris tui, id est mellito eloquio procedente ex ore tuo jucundo. Loquendo enim et exhortando trahes me post te : trahes, inquam, non invitum, sed spontaneum. Spontaneum, quia etsi difficile sit ire post te ; si Caucasus et Parnassus Alpesque sint inter me et te, tamen odor boni trahit me post te. Tractus curram in odore unguentorum tuorum, ut per odorem perveniam ad saporem. Introduces enim me in cellaria tua, ubi sunt diversi generis fercula, et diversis speciebus condita pocula : quibus saginatus, quibus debriatus, introducar in æterni Regis cubiculum, ubi gaudeam in sempiternum. Dixi, curram post te, sed non ad te : quia nondum deliberavi apud me, angelicum habitum candidorum Nazaræorum pro alio habitu mutare. Bonum est mihi sic esse, etc. Quæ superius dixi, pater venerande, ad te, et de te, et propter te, dixi specialiter : jam calammum laxo, et alios tecum ad audiendum ea quæ miseriam mundi deploro, precumque tuarum levamen appello, etc.

380 EPISTOLA CDLXXX.

EJUSDEM HUGONIS METELLI AD S. BERNARDUM.

Se suosque ab accusatione purgare conatur.

BERNARDO Claræ-Vallis abbati serenissimo, et in Christo benedicto, HUGO METELLUS, quondam domesticus Aristotelis, nunc servus Christi, ascendere de Jericho in Jerusalem.

1. Pinguescunt speciosa deserti, et Clara-Vallis abundat frumento, quo pascitur pardus cum agno, leo cum vitulo : a quibus regnum cœlorum vim patitur, a quibus Domino Deo abominationes Egyptiorum immolantur : ubi bestię fiunt homines, et in hominis natura fiunt conversationes angelicæ. Adiciat Claræ-Valli larga Dei dextera pluribus pluriora, et de clara faciat clariorem, de clariori clarissimam. Felix conventus, felix conventus, ubi non flat aquilo ventus terras exurens, sed pluvius auster areolas aromatum nutriens.

2. Mittimus vobis, pater venerande, abbatem nostrum ad videndum, ad colloquendum, ad ædificandum. Videre enim faciem vestram angelicam jucundum est, colloqui jucundius est, ædificari jucundissimum est. Mittimus vobis hominem innocentem, plenum melle, sine felle ; plus enim habet mellis quam felis, plus amoris quam horroris ; simpliciter prudentem et amorem simplicem ; turturum cum castitate, et columbam cum simplicitate.

3. Relatum est nobis, pater reverende, relatum esse vobis, quod claustrum quod claudit nos, paucos vel nullos clauderet religiosos. Si relator vester retulit, nullos, falsi prolocutor fuit : si paucos retulit, verum dicit, et mecum sentit. Nos enim pauci sumus. Si vero non ita intellexit, sed de numero paucorum, paucos separat, et ad sinistram collocat, non est mirabile, etsi sit miserabile. Ut enim quæ fiunt in præsentiarum taceamus, et priora tempora ad memoriam reducamus, arca beati Noe munda et immunda animalia in sinu suo collocavit. Domus patriarchæ bonum unum, et alterum reprobum habuit. Ad ultimum, schola Christi undecim sanæ mentis collegit, unumque phreneticum inter alios sustinuit ; aliosque discipulos habuit, quorum nomina secundum presentem justitiam in libro vitæ dixit esse scripta, quæ ab eodem libro secundum Dei præscientiam erant abrasa. Claustrum etiam cœli superbia ascendit, de quo cum dedecore corrui. Si, inquam, relator vester improbus paucos reprobos de numero proborum segregat, videat ille, provideat ille, quo oculo dicat. Quod si caligat, lippientem oculum tergat, et collyrio inungat, ut clarius videat, nec in malis alterius ita acuta perscipiat, ut aquila vel epidaurius serpens : suo vero lippis et inunctis ocellis intuens. Non est tutum in ambiguis offendere Deum aut proximum, et judicare alterius servum. Scio enim qui dicit : *Tu quis es, qui iudicas alienum servum ? suo domino stat, aut cadit* (Rom. XIV, 4). Noli itaque, pater, noli omni spiritui credere, nec claudat oculum tuum lingua adulantium et lippientium, nec impinguet caput tuum peccatoris oleum. Quærunt namque gratiam tuam et gloriam suam super aliorum excogitatum offensam. Credo ego te, pater, habere gratiam spirituum, et effundere in terram venditoris oleum. Hi tales cursores, alienarum cogitationum sunt dispunctores, verborum et syllabarum venatores. Hi tales figuram oculorum tenent, qui alios vident, se non vident. Quia vero in

humana natura una perfectio est, cognoscere se imperfectum (si enim dixerimus quod peccatum non habemus, non ipsos seducimus, et veritas non est in nobis (I Joan. I, 8) ; optimus ille est, qui urgetur minimis. (HORAT. *Satirarum* libro, I, sat. 3, vers. 68, 69). Memini quemdam prudentem dixisse, et dictum memorabile scripturæ mandasse : « Non ergo, » inquit, « offendar paucis maculis, ubi plura nitent in egregio corpore. » (HOR. *De arte poetica*, vers. 351, 352.)

4. Scio, pater, scio, charitate movente, Apostolo præeunte (I Cor. VII, 7), velle te omnes homines similes tui esse. Sed labor difficilis est te assequi, difficilior te consequi. Quemadmodum enim acies exterioris hominis reverberatur intuenso sphaeram solis, sic ad intuitum tuarum virtutum obstupescit acies interioris hominis. Condescendat itaque satur famelicus, sanus infirmo, perfectus imperfecto ; et oret ut famelicus satiatur, et infirmus firmetur, imperfectusque perfectiatur. Omnipotens autem Deus, qui te fecit cum non esses, et perfecit cum imperfectus esses ; omnipotens, inquam, non est factus impotens, nec brachium ejus abbreviatum est, nec misericordia ejus attenuata est.

EPISTOLA CDLXXXI.

EJUSDEM HUGONIS METELLI, IN PERSONA ABBATIS SUI AD GUILLELMUM ABBATEM.

Excusat, quod ad Herberti sui calumnias aliquanto durius respondeat.

GUILLELMO venerabili et in Christo dilecto abbati, SIEBAUDUS humilis abbas Sancti-Leonis, de leone rugiente, et ovile Christi circumeunte feliciter triumphare.

1. Epistolam nostram devota et dextera manu suscipite, et quidquid in ea exaratum est perlegite. Nihil salis est ibi, amaritudinis nihil ; quod contristet spiritum vestrum nihil. Pacificus est ad vos ingressus noster ; ramum olivæ, non arma fert sermo noster. Irritati relationibus quorundam asperis, adversum fratrem nostrum Herbertum commoti sumus, quod aspera et irrita promulgasset de nobis ; et commoti scripsimus in eum aspera pro asperioribus. Homines siquidem sumus. Nulli etenim injuriæ suæ videntur parvæ : multi etiam eas gravius æquo accepere. Præter ea longe plus irritavit nos Dei nostri injuria quam nostra, cujus pactum irritum fecit : quamvis et Dei sit nostra, et nostra Dei. Quia vero irritati, et zelo Dei intrinsecus tacti, aspera verba in fratrem nostrum respersimus, non sine ratione, nec sine auctoritate divinæ paginæ hoc fecimus. Paulus Corinthios, nuper a se conversos, duris et ignominiosis verbis contristavit, contristatos emendavit (I et II Cor.) ; Galatas fascinosos pleno ore pronuntiavit (Gal. III, 1) : quos si mitius appellasset, non emendasset, etc.

2. Frater autem Herbertus, si tamen frater, non ut eum decuit, id litteris snis me post se fluvium misisse, qui eum, absorberet, descripsit : ut taceamus quod me despective, suppresso nomine abbatis,